

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กฎหมายของประเทศไทยกำหนดทางเลือกในการลงโทษผู้กระทำความผิดไว้ 5 ประการ ตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาถึงวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดพบว่า การที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เปิดโอกาสให้มีการบังคับโทษด้วยวิธีอื่นนอกจากการลงโทษทางอาญาตามที่บัญญัติไว้สำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่ได้กระทำความผิดเล็กน้อย จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบงานราชทัณฑ์ค่อนข้างมาก เพราะต้องนำผู้กระทำความผิดเหล่านี้ไปควบคุมไว้มากเกินไปจนเกิดความจำเป็น เช่น เรือนจำต้องรับคุมขังผู้กระทำความผิดเล็กน้อย หรือผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษมาเป็นเวลาพอสมควร หรือเป็นอันตรายน้อยต่อสังคมไว้เป็นจำนวนมาก เช่น ผู้ต้องขังสูงอายุ ทำให้เป็นภาระทางด้านงบประมาณ สร้างปัญหาความแออัดในสถานที่คุมขัง รวมไปถึงสร้างผลเสียทางสังคมและครอบครัวที่ติดตามมาอีกหลายประการ

การศึกษาวิจัยของผู้เขียน พบว่าจากจำนวนผู้ต้องขังสูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และด้วยสภาพปัญหาที่มีมาแต่ในอดีตของเรือนจำจนถึงปัจจุบันที่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในเรื่องการจัดการสวัสดิการ สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต บุคลากรในการดูแลผู้ต้องขังสูงอายุอย่างใกล้ชิด การจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคให้เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะปัญหาสำคัญที่สุดคือเรื่องการตรวจสุขภาพ การรักษาพยาบาล การจัดหาการรักษาโรค ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์อย่างเหมาะสมเพียงพอ และทันทั่วถึงให้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุได้นั้น เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุและอาจมีผลร้ายแรงถึงชีวิตได้ หากไม่ได้รับการดูแลทันทั่วถึง การแยกผู้ต้องขังสูงอายุมามากุมตัวไว้ในเรือนจำย่อมเป็นการสร้างภาระให้กับทางเรือนจำมากกว่าผู้ต้องขังทั่ว ๆ ไป และยังเป็นภาระกระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของผู้สูงอายุเพราะการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำประเทศไทยยังไม่สามารถจัดให้มีสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอันเป็นหลักสากล ดังนั้นจึงไม่ควรตัดผู้ต้องขังสูงอายุออกจากสังคมปกติของเขาตั้งแต่เริ่มต้น แต่ควรใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดกลุ่มนี้ในรูปแบบอื่น โดยการจัดระบบ

ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม ในชุมชน เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ และในขณะที่เดียวกันก็ยังได้รับ โอกาสจากสังคมให้สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวให้เป็นที่ยอมรับของคนในครอบครัวและสังคม ประกอบกับผู้ต้องขังสูงอายุมีความเสี่ยงที่จะกลับมามีกระทำความผิดซ้ำน้อยกว่าผู้ต้องขังทั่วไป เพราะจะไม่มีความรู้สึกหรือความต้องการประกอบอาชญากรรมอีกแล้ว ดังนั้นจึงควรมีการปล่อยตัวหรือใช้มาตรการในการคุมประพฤติ สอดส่องดูแลผู้กระทำความผิดในรูปแบบอื่นที่เหมาะสมแก่ผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษอย่างแท้จริง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้ามาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษผู้สูงอายุที่ประเทศต่าง ๆ มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์เช่นเดียวกับประเทศไทย ตามที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษามาแล้ว เพื่อทำการวิเคราะห์และให้ทราบถึงมาตรการที่จะสามารถนำมาปรับใช้กับผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมและเป็นการสร้างกระบวนการบังคับโทษในรูปแบบใหม่ที่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังสูงอายุได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอันเป็นหลักการสากลที่นานาอารยะประเทศให้การยอมรับ ซึ่งจากการศึกษามาทั้งหมด อาจสรุปได้ดังนี้

1. การนำมาตรการควบคุมผู้ต้องขังโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่มีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด แต่ผู้ต้องขังสูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความจำเป็นและสมควรที่จะนำมาตรการควบคุมตัวโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้มากที่สุด จึงเป็นเรื่องไม่ยากนักในการที่จะดำเนินการให้ผู้ต้องขังสูงอายุทุกรายเป็นผู้นำร่องในการนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมตัวแทนการจำคุกไว้ในเรือนจำ อย่างไรก็ตามก็ดียังมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้การนำมาตรการควบคุมผู้ต้องขังโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้วิธีการลงโทษจำคุก และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุกมากที่สุด

การกำหนดเงื่อนไขการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดโดยใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ โดยอาจกำหนดให้ใช้ที่อยู่อาศัยของผู้นั้นเป็นสถานที่ควบคุมตัวโดยอาศัยระบบอิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (Electronic Monitoring System) เพื่อวัตถุประสงค์ในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดแทนการควบคุมตัวไว้ในเรือนจำ ซึ่งเป็นการให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้มีโอกาสดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจของตนเองได้อย่างเต็มที่ ได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลใกล้ชิด เพื่อลดความเสี่ยงในการเสียชีวิตในเรือนจำลงได้ อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังสูงอายุอย่างเพียงพอตามที่ควรจะได้รับอีกด้วย การควบคุมตัวด้วยวิธีการนี้เป็นการใช้ปัจจัยของครอบครัวและสังคมของผู้กระทำความผิด

ช่วยแก้ไขฟื้นฟูในระหว่างรับโทษ นอกจากนี้ยังอาจมีการกำหนดให้ผู้ต้องโทษต้องทำงาน สาธารณะให้ชุมชนหรือบริจาคเงินช่วยองค์กรสาธารณะ หรือต้องทำงานเลี้ยงชีพ หรือเข้ารับการ บำบัดรักษาอีกด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเงื่อนไขของแต่ละประเทศที่จะกำหนดขึ้น เช่นในประเทศ สหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขประกอบการใช้การควบคุมผู้กระทำความผิด ไว้ในที่ที่กำหนด และในบางมลรัฐ เช่น ในมลรัฐ Kentucky ผู้กระทำความผิดที่ใช้การควบคุมไว้ใน สถานะที่กำหนดจะต้องรับโทษนานกว่ารับโทษในเรือนจำ แต่ในบางรัฐ เช่น Florida จะรับโทษ น้อยกว่าโทษในเรือนจำ ส่วนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้นมาตรการควบคุมผู้ต้องโทษด้วยเครื่องมือ อิเล็กทรอนิกส์นี้จัดว่าเป็นมาตรการใหม่แต่เมื่อมีการทดลองนำมาใช้ก็พบว่า เป็นมาตรการที่ส่งผลดี และนับว่าประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง โดยในปัจจุบันมาตรการดังกล่าวเป็นที่นิยมมาก ทำให้ ปัญหาเรื่องผู้ต้องขังล้นเรือนจำเบาบางลง

2. แนวทางการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ

การนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาปรับใช้แทนการลงโทษจำคุกในเรือนจำ ซึ่งมีหลายรูปแบบ หลายวิธีการ เช่น การชดใช้ความเสียหาย การคุมความประพฤติ การใช้โทษกึ่ง คุมประพฤติ (Shock Probation) ซึ่งเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยใช้ทั้งโทษจำคุกใน ระยะแรกและมีการคุมประพฤติในระยะต่อมาภายหลังที่ได้รับโทษจำคุกไประยะหนึ่งแล้ว การใช้ มาตรการลงโทษกึ่งจองจำ (Shock Incarceration) โทษกักกันแบบกึ่งพักอาศัยในบ้าน (Half-way in House) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีมาตรการชดใช้ความเสียหายในรูปแบบที่มีใช้ตัวเงิน เช่น การให้ ทำงานสาธารณประโยชน์ในชุมชน โดยอาจนำมาใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดควบคู่ไปกับ มาตรการอื่น ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นมาตรการที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศ สหรัฐอเมริกา ส่วนในประเทศอังกฤษ รวมถึงในสก็อตแลนด์ก็ได้ใช้หลักการลงโทษระดับกลางใน ลักษณะคล้ายกัน เช่น การใช้ให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคม (Community Service) โดยถือว่าเป็นการลงโทษระดับกลางที่อยู่ระหว่างการคุมประพฤติและจำคุก เป็นต้น

การจะนำการลงโทษในรูปแบบใดมาใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดคนใดจำเป็นต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขเกี่ยวกับบุคคลผู้ที่จะถูกบังคับโทษนั้นอย่างชัดเจนเสียก่อนว่ามีความ เหมาะสมที่จะนำมาตรการลงโทษในรูปแบบใดมาใช้ เช่น

(1) การทำงานบริการสังคม (Community Service – CS) ควรมีการกำหนดชั่วโมงการทำงานบริการสังคมที่ไม่น้อยจนเกินไป การตรวจสอบการทำงานบริการสังคมควรมีความเข้มข้น มากยิ่งขึ้นการให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางตามความเหมาะสมกับผู้ต้องขังสูงอายุ เมื่อพิจารณาจากประวัติอาชญากรรมและพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิดเป็นรายคน ในการสั่งให้ ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมได้ตามที่ศาลเห็นสมควร โดยมีการสอดส่องอย่างใกล้ชิด

(2) การกักขังผู้กระทำความผิดไว้ที่บ้าน (Home Arrest / Home Confinement / Home Detention) ควรมีการปรับใช้ให้มากขึ้นให้เป็นไปตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 วรรค 2 ว่าด้วยการกักขัง ณ ที่อยู่อาศัยของผู้กระทำความผิดหรือของผู้อื่นที่ยินยอมรับผู้กระทำความผิดไว้ แต่ควรมีนาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการควบคุมตัวผู้ถูกกักขังไว้ที่บ้านด้วย เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถทราบความเคลื่อนไหวของผู้ถูกกักขังตลอดเวลา ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้แก่ผู้สูงอายุอย่างมาก เพราะผู้ถูกกักขังอาจไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปพบเจ้าหน้าที่โดยมีการติดต่อรายงานตัวกันผ่านเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่ได้ติดตั้งไว้ได้ตลอดเวลา

(3) การคุมความประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Probation Supervision – IPS หรือ Intensive Supervision of Probation – ISP) สามารถนำไปปรับใช้ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56(5) ที่เปิดโอกาสให้ศาลกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยศาลพิจารณาจากรายงานสืบเสาะข้อเท็จจริงและการจำแนกผู้ถูกคุมความประพฤติ

หากจะมีการนำมาตรการลงโทษระดับกลางมาใช้อย่างจริงจัง ควรจะมีการทดลองใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ทราบข้อมูลและรายละเอียด ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพเสียก่อน โดยการนำมาใช้แก่ผู้สูงอายุเพื่อเป็นการนำร่อง เพราะผู้ต้องขังกลุ่มผู้สูงอายุมีความเหมาะสมมากที่สุด ทั้งจำเป็นที่จะต้องสร้างหน่วยงานและหรือบุคลากรเพิ่มเติมเพื่อมารองรับการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

3. แนวทางการนำมาตรการพักการลงโทษมาใช้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุ

มาตรการพักการลงโทษ เป็นมาตรการที่นำมาใช้เฉพาะกับนักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับโทษจำคุกมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงอาจหมายความรวมถึงผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษจำคุกเป็นเวลานานจนกระทั่งมีอายุเกิน 60 ปี ซึ่งมีสถานะเป็นผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ ก็ควรได้รับโอกาสในการพิจารณาให้ได้รับการพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไขด้วย เนื่องจากผู้ต้องขังกลุ่มนี้อยู่ในวัยที่ไม่สามารถละเมียดกฎ ระเบียบของทางเรือนจำ หรือกระทำการให้เกิดความวุ่นวายหรือเสียความมั่นคงปลอดภัยในเรือนจำ และมีความเสี่ยงน้อยมากต่อการที่จะกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก จึงไม่มีความจำเป็นต้องถูกควบคุมอย่างเคร่งครัดโดยเจ้าหน้าที่ในเรือนจำ แต่ผู้ต้องขังกลุ่มนี้ก็กลับเป็นกลุ่มที่ทางเรือนจำต้องรับภาระในการจัดหาสวัสดิการ สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต และการดูแลอย่างใกล้ชิดมากกว่า และแตกต่างจากผู้ต้องขังปกติทั่วไป ดังนั้น การปล่อยตัวผู้ต้องขังสูงอายุก่อนครบกำหนดโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล โดยให้พักการลงโทษแบบมีเงื่อนไข ก็ย่อมจะส่งผลดีทั้งในด้านการบริหารจัดการเรือนจำและต่อตัวผู้ต้องขังนั่นเองด้วย อันเป็นการยกระดับการบังคับโทษทางอาญาของประเทศไทยให้อยู่ในระดับที่ได้มาตรฐานสากลและเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังสูงอายุได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอีกด้วย

ทั้งนี้ หากเป็นกรณีที่ต้องขังสูงอายุต้องโทษเนื่องจากกระทำความผิดอาชญากรรมร้ายแรง หรือมีลักษณะเป็นอาชญากรอาชีพ หรือมีความเสี่ยงต่อการหลบหนี ก็อาจจัดให้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมตัวผู้นั้นในระหว่างพักการลงโทษด้วยก็ได้ เช่นเดียวกับที่ปฏิบัติในประเทศอังกฤษ ซึ่งการใช้ระบบเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการติดตามตัวตลอดเวลา จะทำให้ทราบความเคลื่อนไหวของผู้ถูกควบคุมตัวทุกระยะ และหากมีการฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กำหนดก็สามารถติดตามตัวกลับมารับโทษได้ทันที

ทั้งนี้ มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกดังกล่าวนั้น จะเกิดประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาระบบข้อมูลต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกเหมาะสมกับผู้ต้องขังสูงอายุแต่ละราย ดังนี้

1. การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการในการบังคับโทษ และเป็นประโยชน์อย่างมากที่จะใช้จัดเก็บข้อมูล ทำให้ง่ายต่อการค้นคว้า การสืบค้น และการเก็บข้อมูลประวัติต่าง ๆ ของผู้ต้องโทษ ซึ่งอาจรวมไปถึงข้อมูลส่วนตัวของผู้ต้องโทษด้วย เช่น ประวัติการศึกษา การทำงาน ครอบครัว และ ประวัติอาชญากรรม เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาอนุญาตให้ผู้นั้นได้รับการบังคับโทษด้วยวิธีต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังสูงอายุแต่ละราย นอกจากนี้ ข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวนี้จะต้องมีการตรวจสอบให้เป็นข้อมูลปัจจุบันมากที่สุด อยู่ตลอดเวลา เพื่อป้องกันการผิดพลาดในการดำเนินการบังคับโทษ

2. การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังที่มีประสิทธิภาพนับได้ว่าเป็นนวัตกรรมที่สำคัญในการปฏิบัติงานที่กรมราชทัณฑ์จำเป็นต้องนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน เนื่องจากการจำแนกผู้ต้องขังเป็นขั้นตอนหนึ่งซึ่งเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการปฏิบัติงาน สำหรับการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังที่หลายประเทศมีการนำมาใช้ ได้แก่ การจำแนกตั้งแต่ขั้นตอนแรกๆ ที่ผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำ ครอบคลุมไปถึงขั้นตอนภายหลังจากพ้นโทษและถูกปล่อยออกจากเรือนจำแล้ว โดยจะมีการซักถามผู้ต้องขังเพื่อรวบรวมข้อมูล อย่างไรก็ตามในประเทศไทยมิได้มีการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังดังกล่าวจึงทำให้กระบวนการในการบังคับโทษผู้ต้องขังยังไม่มีประสิทธิภาพมากเพียงพอ ไม่มีข้อมูลที่จะนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟู แก้ไขผู้กระทำความผิด

ความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษและจะต้องกระทำในรูปแบบของคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากหลายสาขาวิชาร่วมกันพิจารณาและจัดโปรแกรมการบังคับโทษเพื่อให้มีความเหมาะสมแก่ผู้ต้องโทษเฉพาะราย เช่น ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส อีกทั้งจะต้องมีการติดตามประเมินผลการจำแนกลักษณะของผู้ต้องโทษในทุกขั้นตอนของการบังคับโทษด้วย การจัดให้มีระบบดังกล่าวจะช่วยให้การปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์มีประสิทธิภาพในการบังคับโทษมากยิ่งขึ้น สามารถดำเนินการควบคุม แก้ไข ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ตามวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ

ทางอาญา เนื่องจากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีประสิทธิภาพจะเป็นการลดภาระในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่โดยสามารถดำเนินการจัดทำโปรแกรมการพัฒนาและแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแต่ละประเภทได้ตรงเป้าหมายและมีดัชนีชี้วัดการดำเนินการว่าบรรลุเป้าประสงค์หรือไม่ แต่ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวยังต้องอาศัยบุคลากรจำนวนมากในจากหลากหลายสาขาอาชีพ เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันก็ยังประสบปัญหาเรื่องนี้อยู่เช่นกัน ซึ่งการแก้ไขอาจจะทำได้โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีบุคลากรดังกล่าวอยู่ให้มาช่วยเหลือในการดำเนินการ

5.2 ข้อเสนอแนะ

สำหรับในประเทศไทย ปัจจุบันยังไม่มีมาตรการใด ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้ต้องขังสูงอายุอย่างแท้จริง หากแต่มีเพียงมาตรการทั่ว ๆ ไปที่ผู้ต้องขังสูงอายุอาจได้รับประโยชน์ด้วยเท่านั้น ซึ่งเห็นได้ว่ามิได้ให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังสูงอายุอย่างเพียงพอ และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำของประเทศไทยเองก็ยังไม่สามารถดำเนินการให้ผู้ต้องขังได้รับสิทธิตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุได้ ดังนั้นเพื่อให้มีการนำมาตรการอื่นแทนการบังคับโทษจำคุกมาใช้แก่ผู้ต้องขังสูงอายุอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. สำหรับประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กำหนดว่านักโทษเด็ดขาดที่มีความประพฤติดี มีอุตสาหกรรม มีความก้าวหน้าในการศึกษา และทำงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ โดยได้รับโทษมาแล้วระยะเวลาหนึ่ง อาจได้รับการพักการลงโทษ ภายใต้เงื่อนไขการคุมความประพฤติตามกฎหมายกำหนดซึ่งเป็นการนำมาใช้แก่ผู้ต้องขังเป็นการทั่วไป ไม่ได้ให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังสูงอายุเป็นการเฉพาะ อีกทั้งการพักการลงโทษกรณีพิเศษที่ออกโดยกฎกระทรวงเนื่องในวันสำคัญตามโอกาสต่าง ๆ นั้น บางโอกาสจะกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังสูงอายุหรือผู้ต้องขังที่เป็นโรคติดต่อย่ำแรง หรือให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังเป็นการทั่วไป โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกตามคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่เข้าหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการพักการลงโทษกรณีทั่วไป ซึ่งผู้ต้องขังสูงอายุบางรายอาจได้รับประโยชน์จากการพักการลงโทษดังกล่าวก็ตาม แต่ควรที่จะมีการกำหนดให้มีการนำมาตรการพักการลงโทษมาใช้กับผู้ต้องขังสูงอายุโดยกำหนดหลักเกณฑ์การพักการลงโทษให้กับผู้ต้องขังสูงอายุอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังต่อไปนี้

1) แก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ให้มีการเพิ่มเติมการพักการลงโทษสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการได้รับสิทธิในการพักการลงโทษสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุแยกต่างหากกับการพักการลงโทษกรณีทั่วไป เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับสิทธิ

ในการพักการลงโทษอย่างเต็มที่ โดยให้มีการพักการลงโทษให้ผู้ต้องขังสูงอายุอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เช่นเดียวกับการพักการลงโทษกรณีทั่วไป

2) หากมีการพักการลงโทษให้แก่ผู้ต้องขังเป็นการทั่วไปแล้ว ให้กำหนดคุณสมบัติ และหลักเกณฑ์การได้รับสิทธิในการพักการลงโทษของผู้ต้องขังผู้สูงอายุแยกจากหลักเกณฑ์การพิจารณาผู้ต้องขังประเภทอื่น โดยให้เอื้อประโยชน์แก่ผู้ต้องขังสูงอายุมากกว่าผู้ต้องขังประเภทอื่น เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านั้นมีโอกาสได้รับสิทธิในการพักการลงโทษมากขึ้น แล้วจึงนำมาตรการอื่นแทนการจำคุกผู้ต้องขังสูงอายุแทน อาทิเช่น การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์กับผู้ต้องขังสูงอายุ ในขณะที่ได้รับสิทธิในการพักการลงโทษตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

3) นโยบายกระทรวงยุติธรรม กำหนดให้มีทางเลือกอื่น ๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดนอกจากการบังคับโทษจำคุก จึงควรมอบหมายให้กรมราชทัณฑ์ ดำเนินโครงการนำร่องการควบคุมผู้ต้องขังด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 อันจะเป็นการพัฒนากระบวนการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่มีความทันสมัย เป็นการลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ และลดภาระด้านงบประมาณของประเทศ อย่างไรก็ตามการนำระบบการควบคุมด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เป็นเรื่องใหม่ เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด ครอบครัว และผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนและสังคมอาจได้รับผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตจากการดำเนินโครงการดังกล่าว และเพื่อให้โครงการนำร่องการควบคุมผู้ต้องขังด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล นำไปสู่การขยายผลการนำระบบการควบคุมด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ มาใช้อย่างกว้างขวาง จึงเห็นควรให้มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการแก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยของผู้กระทำความผิดต่อไป

2. การเสนอหลักการเพื่อแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 เพื่อปรับปรุงวิธีการขังและการจำคุกนอกเรือนจำหรือสถานที่ที่เหมาะสม ประกอบกับนโยบายกระทรวงยุติธรรม กำหนดให้มีทางเลือกในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้มีต้องรับโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำจนครบตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาล หรือให้โอกาสในการจำคุกผู้ต้องขังในสถานที่อื่นตามที่พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุก หรือศาลเห็นสมควร ซึ่งหลักเกณฑ์นี้ศาลจะเป็นใช้ดุลพินิจในการพิจารณาในการกำหนดสถานที่จำคุก หรือวิธีการที่ใช้แก่ผู้ต้องขังเองเป็นรายบุคคลได้ จึงควรที่จะมีการนำหลักกฎหมายดังกล่าวมาใช้ให้มากขึ้นและให้ความสำคัญกับผู้ต้องขังสูงอายุที่ได้รับการพิจารณาก่อนผู้ต้องขังประเภทอื่น ซึ่งศาลมีดุลพินิจอย่างกว้างในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ มาใช้ควบคู่ในระหว่างที่ต้องจำคุกไว้ในสถานที่อื่น เช่นการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ การใช้มาตรการลงโทษระดับกลาง ตามที่ศาลเห็นสมควร

โดยพิจารณาจากประเภทของคดี ความร้ายแรงแห่งคดี อัตราโทษที่เหลือภายหลังจากจำคุกมาแล้ว เพื่อให้การนำมาตราการอื่นมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะสุดท้ายแล้วผู้ต้องขังต้องได้รับโทษตามกฎหมายไปพร้อมกับสังคมได้รับความปลอดภัย และราชทัณฑ์ได้รับประโยชน์จากมาตรการดังกล่าวด้วย

จะเห็นได้ว่า จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้เปิดช่องให้ศาลได้มีดุลพินิจกำหนดโทษของผู้ต้องหาไว้ในรูปแบบของบังคับโทษผู้ต้องขังโดยวิธีการอื่น แทนการบังคับโทษจำคุก แต่ศาลมักจะคุ้นเคยกับการใช้มาตรการบังคับโทษจำคุกผู้ต้องขังเป็นหลัก จึงทำให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ จนนำไปสู่การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไม่เป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ สุดท้ายผู้ต้องขังในเรือนจำจะได้รับผลกระทบมากที่สุด ซึ่งผู้ต้องขังบางประเภทเช่น ผู้ต้องขังสูงอายุบางคนต้องรับภาระหนักหลายด้านอันเนื่องมาจากแรงกดดันและสภาพแวดล้อมที่แออัดและขี้แยภายในเรือนจำ ผู้ต้องขังสูงอายุนางรายถึงกับล้มป่วยอย่างหนักและเสียชีวิตในเวลาต่อมา

ส่วนในขั้นตอนของงานราชทัณฑ์นั้นก็มีการนำมาตราการพักการลงโทษทั้งกรณีทั่วไปกับการพักการลงโทษกรณีพิเศษมาใช้กับผู้ต้องขังเพื่อให้มีการปล่อยตัวผู้ต้องขังก่อนครบกำหนดความคำพิพากษา หรือในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 89/2 บัญญัติให้อำนาจผู้บัญชาการเรือนจำมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ใช้วิธีการจำคุกในสถานที่อื่นแก่ผู้ต้องขังที่รับโทษมาแล้วตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด แต่หลักดังกล่าวนี้ส่วนแล้วแต่นำมาใช้เป็นการทั่วไปไม่แยกประเภทของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังสูงอายุจึงไม่ได้รับสิทธิในการนำมาตราการอื่น ๆ แทนการบังคับโทษจำคุกมาใช้เพิ่มเติมที่

ดังนั้นการเพิ่มช่องทางและโอกาสในการนำมาตราการต่าง ๆ มาใช้กับผู้ต้องขังสูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายควรให้ความสนใจ ส่วนการจะต้องนำมาตราการใดมาใช้อย่างไรนั้นควรจะต้องพิจารณาเป็นรายบุคคลตามความเหมาะสมซึ่งก็เป็นหน้าที่ของแต่ละองค์กรที่รับผิดชอบในส่วนการนำมาตราการต่าง ๆ มาใช้ว่า การนำมาตราการอื่น ๆ มาใช้นั้นอยู่ในขั้นตอนและความรับผิดชอบขององค์กรใด เพราะจากหลักกฎหมายค่อนข้างเปิดกว้างให้ศาลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องใช้ดุลพินิจและกำหนดมาตราการต่าง ๆ เพื่อใช้กับผู้ต้องขังได้อย่างเต็มที่